

הַלְבוֹת הַנֶּחֱבֵה סִימָן תְּרַעַב תְּרַעַב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יז]

נְאֻמָּה הַתְּחִילָה, פּוֹשֵׁק³⁵].

35) ובעלי חיות הפתוחות בזמן ההדלקה, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"ג אות ג) שצריכים לסגור את חנותם ולהדליק נרות בזמן, וכן ראוי שיאפשרו לכל עובדיהם ללכת ולהדליק נרות בזמן אם הוא יכול לעמוד בזה, ואם פרנסתו תלויה בחנות הפתוחה בזמן ההדלקה, ואין לו את מי להשאיר בחנות, יש לו למנות שליח שידליק עבורו, או שאשתו תדליק עבורו. אכן, מי שנוהג להדליק בפנים, שיכול להדליק גם לאחר שתכלה רגל מן השוק כמו שכתב הרמ"א, מבואר בשע"צ (סי"ק טו) שאפילו התחיל באיסור, כיון שיש לו שהות להדליק גם לאחר שתכלה רגל מן השוק, אינו חייב להפסיק ממלאכתו כשהגיע זמן ההדלקה (וראה במשנ"ב לעיל (סי' פט ס"ק ב"ב) ובשו"ע (סי' ר"ה ס"ב)).

[משנ"ב ס"ק יא]

עַד עֲמוּדֵי הַשֶּׁמֶר, וּבִבְרָכָה³⁶ וכו', לֹא הָיָה קְבָרָן אֶלָּא בְּמִן פְּרָסוֹם הַנְּסִי³⁷ וכו', מִן הַכֹּחַן שֵׁי קִי צִס³⁸].

36) ודייק מדבריו בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' קנ אות ב), שגם מי שמדליק מעט לפני עלות השחר, באופן שנרחויו לא ידלקו כשיעור חצי שעה, מי"מ מדליק בברכה. וכן דעת הגר"ש קרליץ (פסקי הלכות חנוכה מהגר"א דינר פ"א אות ו, וראה חוט שני חנוכה עמ' שטו).

ומה שמדליק עד עלות השחר בברכה, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק חנוכה פ"ד עמ' פג, פניני חנוכה פ"ח עמ' קס-קס"א, אשרי האיש ח"ג פ"ז אות ד) שהוא רק למו שדינו להדליק בתוך ביתו, שאצלו פרסום הנס הוא רק לבני ביתו (וכן משמע בפרי"ח ד"ה ומ"ש מדליק], אבל מי שדינו להדליק בחוץ או בחלון כדי לפרסם הנס לבני רשות הרבים, ראוי שלא יתאחר להדליק לאחר חצי שעה מצאת הכוכבים (ואפשר להקל עד זמן ר"ת, ובדיעבד אפשר להדליק בחוץ בברכה כל זמן שיש עדיין עוברים ושבים ברשות הרבים, וכן המנהג. ודעתו שם (שבות יצחק עמ' פד) שכשאין עוברים ושבים ברשות הרבים, אינו יכול להדליק בפנים בברכה כשכניו ביתו נעורים, אלא צריך להדליק בחוץ בלא ברכה (וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרעה ס"ק ה)).

מאידך, דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני שם עמ' שיו) שהמדליק בחוץ לאחר חצי שעה מצאת הכוכבים, מדליק בלא ברכה אף שיש עדיין עוברים ושבים ברשות הרבים.

37) וכשמדליק בזמן פרסום הנס דהיינו עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים, כתב בשו"ת אגרות משה (ארו"ח ח"ד סי' קי אות ז ד"ה ולפ"ז) שמדליק בברכה אפילו שאין כלל עוברים ושבים ברשות הרבים, והוא הדין כשמדליק בביתו והוא יחידו, וכן דעת הגר"ש אויערבך (מבקשי תורה תשנ"ו עמ' טו אות י) והגר"ש אלישיב (שבות יצחק חנוכה פ"ד עמ' פח). וכן דעת הגר"ש קרליץ (פסקי הלכות חנוכה מהגר"א דינר פ"א אות ג), והגר"ש אבא שאול (נר ציון פ"ו ס"ק יד-טו).

38) וכשמקיץ את בני ביתו, כתב הכף החיים (ס"ק ב) בשם הבן איש חי (פרי יושב הלכות חנוכה אות ז) שדי שיהיו שניים נעורים (וראה שע"צ (סי' יז), והערות השלחן (סי' ז) כתב שדי באיש או אשה ואפילו קטן או קטנה שהם קצת בעלי דעת.

[שעה"צ ס"ק יז]

אֶל אֵי לִיפָּא אֲנָשִׁים, שֶׁשָּׁבִילָהּ לֹא יִכְעַל הַמַּצְוָה³⁹ וכו', אֵין מוֹחִין בְּיָדוֹ⁴⁰].
39) ובביאור הענין כתב בשו"ת אגרות משה (ארו"ח ח"ד סי' קה אות ז), שפירסום הנס לרבים בחנוכה הוא אינו דין בעצם המצוה, אלא

דין נוסף שצריך לעשות את המצוה בפרסום, וכמו לענין קריאת המגילה בומטה, שכתב השו"ע לקמן (סי' תרצ ס"י"ח) שאם אי אפשר לחזור אחר עשרה, קוראים אותה ביחיד (וראה בביה"ל שם (ר"ה צריך]). ואם כן לדעת השו"ע שבדיעבד מצות נר חנוכה זמנה כל הלילה, אפשר להדליק כל הלילה אפילו יחיד ובברכה (ודעתו שם שחייב לברך, ראה להלן).

40) ובזמננו, דעת הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"י עמ' ב אות ו) שגם מי שמדליק לאחר הזמן מנהג העולם לברך, ואף אם אין לו בני בית, או שבניו יתנו ישנים.

[משנ"ב ס"ק יב]

דְּלִדְרָה הַלְּיָלָה שְׁנֵינָה הִיא רֵאשׁוֹנָה וְיִדְלִיק בְּרַק אֶתְתָּה⁴¹].

41) ואף להדליק במקום אחד נרות כמנין הלילה שנומרו בו, ובמקום אחר להדליק נרות כמנין הלילה שהחסיר כדי להשלימו, כתב הפר"ח (ד"ה ומ"ש שאין) שאינו מחוייב בזה.

סִימָן תְּרַעַב

שְׁמָנִים וּפְתִילוֹת הַפְּשׁוֹת לְחֶנְכָּה

[משנ"ב ס"ק א]

שְׁמָנִים וְנִקְשָׁכִין אֶתְר הַפְּתִילָה¹ וכו', קָא מְשַׁמַּע לָן דְּאֵין לְחַשׁ לְחֶנְכָּה²].

1) ושמן שנמשך אחר הפתילה אלא שריחו רע כגון עטרן, שאין מדליקים בו בשבת מפני שיש לחוש שמא יניח את הנר ויצא מהחדר כמבואר בשו"ע לעיל (סי' רסד ס"ג), כתב הפמ"ג (כאן משב"ז ס"ק ב) שמותר להדליק בו נר חנוכה.

אכן, כתב הערוך השלחן (סי' ג) שאסור להדליק נר חנוכה בשמן שריחו רע, שכיון שעיקר פרסום הנס הוא בראיית הנרות, יש לחוש שמא יניחנו ויצא, ומי"מ לגבי המדליק בחוץ מבואר בשו"ת האלף לך שלמה (ח"א סי' שעו) שפשוט שאין לחוש לזה. ודוקא עטרן שריחו רע מאד, אבל נפט שאין ריחו רע מאד, כבר כתב בביה"ל לעיל (סי' רסד שם ד"ה בעטרן) לענין הדלקת נר שבת, שמותר להדליק בו כי אין לחוש שמא יניחנו ויצא (וראה בשו"ת האלף לך שלמה (שם) שהביא טעם אחר לפסול הדלקת נר חנוכה בעטרן בין בחול ובין בשבת חנוכה).

ושמן שריחו טוב כגון צרר, שאין מדליקים בו בשבת שמא יסתפק ממנו וימצא מתחייב משום מכבה כמבואר בשו"ע לעיל (שם), כתב הפמ"ג (שם) שביום חול של חנוכה מותר להדליק בו נר חנוכה, ואין לחוש שמא יסתפק ממנו וימעט משיעור חצי שעה, ובפרט אם נתן שמן הרבה יותר משיעור חצי שעה. והערות השלחן (סי' ג) כתב, שאף שיש לחוש שמא יסתפק ממנו גם ביום חול והריחו מוקצה למצוותו, מי"מ יתכן שלא אסור להדליק בו אלא בנר שבת, שכשהוא מסתפק ממנו עובר על חיוב סקילה, מה שאין כן בנר חנוכה שכשמסתפק ממנו אינו עובר אלא על איסור הגנה משמן שהוקצה למצוותו. אבל להדליק ממנו נר חנוכה בערב שבת חנוכה (שאם יסתפק מהנר יתחייב סקילה), כתבו שאסור, אף על פי שאדם יודע שאסור ליהנות מנר חנוכה בעת שהוא דולק, שהרי גם בשבת מזה אף על פי שאדם יודע שאסור לכבות.

מאידך, בשו"ת שואל ומשיב (מהד"ת ח"ב סי' עא ד"ה ובגוף) כתב שמותר להדליק נר חנוכה בשמן שריחו טוב בערב שבת חנוכה, ואין לחוש שמא יסתפק ממנו, כיון שכל אדם יודע שאסור ליהנות מנר חנוכה כשהוא דולק, ואף על פי שכל אדם יודע שאסור לכבות בשבת ומי"מ גורר, הוא משום שאין זה נראה לאדם כמכבה, שהרי המשך בעמוד הבא

הלכות חנוכה סימן תרעב תרעג

ביאורים ומוספים המשך

סי' ה) לענין הדלקת נר שבת ונר הבדלה על ידי נורת חשמל, וראה באריכות באינצקלופדיה התלמודית (כרך יח ערך חשמל אות ד ד"ה בנר חנוכה).

4) ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' רסד סי' יד) לענין הדלקת נר שבת באופן שנשארו שומן בנר ונותן בו חמאה ומדליקם, שעובר בהדלקה זו גם על איסור בישול בשר בחלב, וגם על איסור הנאה מבשר בחלב [חוץ משומן עוף שאין בו איסור הנאה מבשר בחלב ואין בו איסור בישול].

ומה שנאסר להדליק נר שבת מצד איסור הנאה מבשר בחלב, אף שימצוות לאו ליהנות ניתנו, כתב בביה"ל שם (סי' ד"ה חוץ) לענין הדלקת נר שבת בשמן של ערלה, שכיון שעיקר הדלקת נר שבת הוא משום עונג, לא שייך להחזיר משום מצוות לאו ליהנות ניתנו.

ובעיקר מניעת ההדלקה בשמן שאסור בהנאה [אף שאין בו איסור בישול], מצינו טעם נוסף בשערי תשובה (סי' א) בשם השערי אפרים, שכיון שנה הנוכה צריך שיעור בשמן שידלק חצי שעה, וכל דבר שאסור בהנאה אין בו חשיבות של שיעור משום יכתותי מיכתת שיעוריה; לכן שייך בו הטעם של איסור הנאה, וביאר דבריו בשו"ת אגרות משה (אורח ח"א קדשים סי' כו ענף א ד"ה וניחא), שכיון שכתותי מיכתת שיעוריה' הרי זה נחשב שהשמן מפורז ואינו ביהוד, ואם כן אין כאן שיעור שלם בשעת ההדלקה.

מאידך, הערוך השלחן (סי'ה, ורמז לזה הפמ"ג א"א סי' א) כתב על פי דברי תוס' (עירובין פ, ב ד"ה אבל) שאין אומרים 'כתותי מיכתת שיעוריה' אלא ברבר שצריך שיהיה נש אחר כגון לולב וכדו', אבל בלחי של עירובין וכל שכן בשמן של חנוכה שאינו דבר גושי, אין אומרים 'כתותי מיכתת שיעוריה', וכתב שם, שלפי זה מותר להדליק נר חנוכה בשמן של ערלה שאין בו איסור בישול אלא רק איסור הנאה, אכן, אף שמצד עצם איסור ההנאה אין לאסור הדלקת נר חנוכה שהרי 'מצוות לאו ליהנות ניתנו, מימ אם יש לו שמן אחר שמותר בהנאה, כתב הפמ"ג (פתיחה כוללת ח"א אות כט) שאסור להדליק בשמן של ערלה, כיון שהוא נהנה בכך שנשארו לו השמן המותר בהנאה [וראה בשו"ת אגרות משה (אורח ח"א סי' קצא)].

טעם נוסף שאין אומרים בנר חנוכה 'כתותי מיכתת שיעוריה', כתב השו"ת חמד (ח"ט מערכת חנוכה סי' ג ד"ה אך) בשם השב יעקב, שהשיעור של חצי שעה אינו בשמן אלא בהדלקה, דהיינו שצריך שהנר ידלק חצי שעה.

אכן בריעבד, מי שהדליק נר חנוכה בשמן הנאסר בבשר וחלב, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' מז) בשם שו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' קכב) שיצא ידי חובתו, ואינו צריך לחזור ולהדליק.

ולענין הדלקה בשמן של טבל, כתב בשו"ת אגרות משה (שם ד"ה ומה שהביא) שאסור להדליק בו נר חנוכה, כיון שאסור ליהנות ממנו הנאה של בילוי, ואף אם נאמר שהנאה של מצוה אינה הנאה שהרי 'מצוות לאו ליהנות ניתנו, מימ טבל אינו מאיסור הנאה אלא שהתורה אסרה להשתמש בו שימושם שמכלים אותו, וגם שימוש למצוה הוא שימוש, ולכן אסור. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' מז ד"ה והנה אף ד"ה ובבואינו) ביאר, שאין להתיר להדליק בשמן של טבל כיון שבמצוה ררבין לא אומרים 'מצוות לאו ליהנות ניתנו, ואין להתיר לצורך מצוה כשאין לו שמן אחר של חולין [אף אם איסור הנאה של בילוי בטבל הוא מדרבנן]. כיון שאפשר לתקן את הטבל על ידי הפרשת תרומות ומעשרות, אלא שבדיעבד אם הדליק בשמן של טבל יצא ידי חובתו, משום שאפשר לסמוך על השיטות שגם במצוה ררבין אומרים 'מצוות לאו ליהנות ניתנו, המשך בעמוד הבא

אין הנר נכבה מיד כשהוא מסתפק ממנו אלא לאחר זמן.
2) אכן, אם רואה שאין האור נאחז בפחילה והוא בודאי יכבה, כתב להלן (סי' כה) שאינו יוצא בהדלקה זו, והייב מעיקר הדין לחזור ולהדליק לאחר כיבוי.

[משניב סי' ב]

צְמַרְגָּסִין או חוּטֵי־שֶׁמֶן⁶ וכו', שֶׁמֶן או חֶלֶב הַנֶּאֱסָר מִבְּשַׂר בְּחֵלֶב, אֲסוּר לְהַדְלִיק מִמֶּנּוּ גַרְחֻנְפָּה⁴ וכו', שֶׁמֶן הַגָּזוּל, צְרִיף עֵינַי או צְשֵׁר לְגַרְחֻנְפָּה [תשובה שואל ומשיב חלק א מהדורא לתילתא סימן שמש⁵].

3) וכמבואר בשו"ע לעיל (סי' רסד סי' א) לענין נר שבת, וראה במשניב שם (סי' ב).

והאם הדלקת נר חנוכה צריכה להיות דוקא בפחילה, כתב השו"ת חמד (ח"ט מערכת חנוכה סי' ט"ב) בשם שו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' לא) לענין הדלקת שמן בלא פחילה, שיוצאים בזה ידי חובה, שהרי מעיקר הדין לא צריכה הדלקת נר חנוכה להיות דומה ממש להדלקת המנורה במקדש שנעשתה על ידי שמן ופחילות, אלא שלמצוה מן המובחר צריך להדליק דוקא בשמן ופחילה.

אכן, להדליק נר חנוכה על ידי פחילה ללא שמן, כגון גזרי עצים שאינם מעשים כמדורה, ואינם כלים אלא לאחר חצי שעה, ויכיר שהדליקום לשם מצות חנוכה, הסתפק הגר"ש אויערבך (מאורי אש פ"ה ענף ב) אם יוצאים בזה ידי חובה, כיון שעיקר הנס נעשה בשמן, ואף שלא הצריכו חכמים שמן כי אם למצוה מן המובחר, מ"מ צריך על כל פנים שתהא פחילה השואבת דבר מה שגורם להדלקת אש.

ולקיים הדלקת נר חנוכה על ידי נורת ליבון [מלבד הספק הגי' מצד שאין בה שמן], כתב הכף החיים (סי' יט) שאין יוצאים בה ידי חובה, כיון שאין באור החשמל ממשות כמו באש ההולקת מפתילה ושמן, וכן כתבו הגר"צ פראנק (מקראי קודש חנוכה סי' ב) והגר"ש אויערבך (מאורי אש שם ד"ה ועוד נראה ד"ה ברם).

טעם נוסף כתב הכף החיים (שם), שהרי אינה נדלקת על ידי הארם אלא על ידי המכונה שבתחנת הכה, ועוד, שהרי היא כמדורה, והגר"ש אויערבך (מאורי אש שם ד"ה אמנם נראה כיון) כתב טעם נוסף לכך, כיון שאין בנורה בשעת ההדלקה כח חשמל שידלק חצי שעה, אלא הוא מתחדש כל הזמן [מה שאין כן פנס הנדלק על ידי בטריה וכדו'] שטעם זה לא שייך בו, וראה בהמשך, ועוד, שיתכן שצריך דוקא שמן שהוא כלה בהדלקתו [אלא שהנס היה שהוא לא כלה], מה שאין כן זרם חשמל שאינו כלה בהדלקתו כלל.

אך מי שאין באפשרותו להדליק בשמן ופחילה [וכגון הנוסע במטוס וכדו'], וראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל (סי' תרעא סי' ב ד"ה בלילה), לענין הדלקה במטוס⁷, רעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה חנוכה פט"ו דבר הלכה אות ג) שרשאי להדליק נורה חשמלית ולברך באופן שניכר שהדליקה לשם מצות נר חנוכה, ובלבד שיש בה זרם חשמל כרי לדלוק חצי שעה [כגון פנס הנדלק על ידי בטריה], וכן רעת הגר"צ אבא שאול (נר לציון פ"ה סי' ה) שבאופן זה יכול להדליק במנורה המחוברת למצבר [והוא הדין הדלקה על ידי גז], וכן רעת הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ג סי' קג, הליכות שלמה שם ארחות הלכה הע' 11), ואם אין ברירה, דעתו [פניני חנוכה פ"ז עמ' קמו-קמו] שאפשר להדליק אף במקום שאין היכר, וכמו בשעת הסכנה.

מאידך, רעת הגר"ג קרליץ (פסקי שמועות חנוכה עמ' קז) שאף בשעת הדחק אין להדליק בנורת ליבון בברכה, אלא יכול להדליק רק זכר למשה [וראה מה שכתבנו לעיל (סי' רסד סי' כג וסי' רצח

הַלְבוֹת תְּנִיחָה סִימָן תְּרַעַב תְּרַעַנ

ביאורים ומוספים המשך

ניתנו, מימ מותרת היא משום שאין הכוונה שאין לאדם הנאה מעשיית מצוה, אלא שלא אסרה התורה ליהנות מאיסורי הנאה אלא הנאת הגוף ולא הנאה של מצוה, וכשם שפשוט שמותר להדליק שמן של שביעית רק כדי ללמוד תורה וצידד שם שיתכן לאסור להדליק בו בלילה האחרון, משום שאם יכבה הנר הוא יאסר בכל ההנאות. ובשורת אור לציון (שביעית פ"ב אות ז) כתב, שמותר להדליק נר חנוכה בשמן של שביעית.

הטעם שאין לאסור הדלקה בשמן שביעית, משום שר חנוכה הקוצה למצותו ואסור ליהנות מהשמן שנותר בימים הראשונים אלא להדלקת שאר הימים, ואם בן הריהו מפסיד את השמן של שביעית, בכך שהוא מונעט את האפשרויות ליהנות מהשמן לשאר רביעם. ראה בשורת אמרי יושר (שם) ובשורת מנחת שלמה (שם) ד"ה ואין. ובשורת ישא יוסף שם וראה בדרך אמונה שמיטה ויובל פ"ה הל"ח בה"ל ד"ה שמדליקין.

6) ובצדדי הספק כתב שם, שאף אם נאמר שבמצוה הבאה בעבירה לא יוצא ידי חובה גם במצוה הרבנן ראה בבית הלל לעיל (סי' תנ"ד ד"ה אין). מימ בענינו שכשהדליק את השמן הריהו נאסר בהנאה, הרי זה נחשב לשנינו מעשה, ובכך הוא קנה את השמן, ואין כזה משום מצוה הבאה בעבירה, אלא שיש לומר שכיון שהמצוה מסייעת לעבירה [שהרי באיסור ההנאה שעל ידי ההדלקה הוא גחל את השמן] הרי זה חמור יותר, ועוד, שכיון שהדלקה עושה מצוה, אם כן תחילת ההדלקה היא בעבירה עוד קודם שנאסר בהנאה [וראה בספר מקראי קודש חנוכה סי' כא].

ולענין האם צריך שטר חטובה יהיה שייך למדליק מדין ילכס, כתב השדי חמד (ח"ט מערכת חנוכה א"ת טו) בשם ספר בית יצחק שאין צריך שהנר חטובה יהיה שייך למדליק מדין ילכס, וכן דעת הגר"ש איערבך (הליכות שלמה חנוכה פ"ד דבר הלכה אות יב), וכן צידד הגר"ש קרליץ (הוט שני חנוכה ע"מ שד). ומה שכתב הש"ע לקמן (סי' תרע"ז ס"א) שאורה צריך להשתתף עם בעל הבית בשמן בפרוסה, ביאר הגר"ש איערבך (שם) שאין זה משום שצריך בנר חנוכה ילכס, אלא כדי שיחשב האורח כאחד מבני הבית שיוצאים בהדלקת בעל הבית. והגר"ש קרליץ ביאר (שם), שכיון שאין האורח מדליק בעצמו, צריך הוא להשתתף עם בעל הבית כדי שהדלקת בעל הבית תתייחס גם אליו, וכן כתב בשורת שבת הלוי (ח"ג סי' פ).

מאידך, הגר"ש פראנק (מקראי קודש חנוכה סי' בא) הוכיח מדברי הר"ן שצריך שטר חטובה יהיה שייך למדליק מדין ילכס, וכן דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק בדיני נר שבת פ"ה ע"מ צג פניני חנוכה פ"א ע"מ טז) וראה בחוט שני ושבת הלוי הנ"ל שאין להוכיח מדברי הר"ן.

אכן, המדליק בשמן הפקר, כתב בשורת שבת הלוי (שם) שכיון שלקח את השמן כדי לכלותו בהדלקתו, הרי זכות זו בשמן היא שלו, ולכל הדעות נחשב השמן כשלו לענין נר חנוכה [אף אם יאמר בפה מלא שאינו זוכה בשמן].

אכן, בערך השלחן העתיר (מרגים הלכות מעשרות סי' קד ט"ז) כתב שכשם שאסור להפסיד תרומה כך אסור להפסיד טבל, ואפילו שאינו נהנה ממנו וראה דרך אמונה פ"ו מהלכות מעשר ציון הלכה ס"ק ט"ז.

מאידך, בספר תורת הארץ (פ"ב אות ח) כתב שמותר להדליק בשמן של טבל, בין שמצוות לאו ליהנות ניתנו, וגם אסור ליהנות לאור הנרות.

וטבל שנפסל מאכילת אדם, כתב החו"א (דמאי סי' טו ס"ק א) שבטל ממנו שם טבל כיון שפקעה ממונו מצות הפרשת תרומות ומעשרות, והוא מותר בהנאה של בלוי.

ולענין הדלקה בשמן של רמאי, מבואר במשנה (דמאי פ"א מ"ג) שהלוקח שמן לנר פטור מן הדמאי, אמנם אם לקחו לאכילה ונמלך להדליקו, כתב החו"א (דמאי סי' ד ס"ק ד ד"ה ולא הקילו) שכבר חלה עליו גזירת דמאי, והייב להפריש ממנו תרומות ומעשרות, ודינו כטבל לענין הנאה של בלוי [וראה ברע"ב שם ובתפארת ישראל שם אות ל].

והאם מותר לבחן להדליק בשמן שריפה (תרומה טמאה), ראה מה שכתבו בשורת מנחת יצחק (ח"ט סי' ק"ט אות ב), ובשורת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קצ"א ד"ה ומה שהביא), והאם מותר לישראל להדליק בו, ראה בקף החיים (סי' ז) וראה דרך אמונה שם ובה"ל י"ב בה"ל ד"ה ומי, ובשדי חמד ח"ט מערכת חנוכה אות ג).

ולענין הדלקה בשמן של שביעית, כתב הירידביז (על פאת השלחן הלכות שביעית פ"ה הל"ט) שאסור להדליק בו נר חנוכה, כיון שאסור להשתמש לאורו של נר חנוכה אם כן נמצא שבהדלקתו הוא מפסידו, ואסור להפסיד פירות שביעית, וכן כתב בשורת אמרי יושר (ח"א סי' ק), וכן דעת החו"א (דרך אמונה הלכות שביעית ויובל פ"ה ס"ק ט"ז), וכן כתב בשורת שבת הלוי (ח"א סי' ק"ד אות א), והוסיף, שאף שיש תשישים שמותר לעשותם לאור הנר כמבואר להלן (סי' יא ובבית הלוי ד"ה ויש), מימ כיון שעיקר ההדלקה היא לשם מצוה וכוה אין לו הנאה שהרי 'מצוות לאו ליהנות ניתנו, אם כן שאר ההנאות המותרות בטלות לעיקר ההדלקה, וסיים שם, שאף שאין טעם זה ברור מימ יש להחמיר שכן דעת גדולי הוראה.

אכן, דעת הגר"ש אלישיב (שורת ישא יוסף ח"א סי' קמ"ג) שהמדליק נר חנוכה בחוץ, שודאי לא ישתמש לאורו, אסור להדליק בשמן שביעית משום שמפסידו, אבל המדליק נר חנוכה בתוך ביתו שהוא משתמש לאורו בני"ל, יש מקום להתיר להדליק בשמן שביעית.

אכן, בשורת מנחת שלמה (ח"א סי' מב) פקפק על דבריהם, וכתב שהשימוש בשמן כדי לפרסם את הנס על ידי הארת הנרות נחשב כשימוש להנאתו, וכמו שמותר לאדם להדליק בשמן שביעית נרות שמן רבים מסביב לחנותו, כדי למשוך את עיני הרואים ולפרסם את חנותו, ואף שבענינו זו הנאת מצוה ומצוות לאו ליהנות

הלבנות הנבזה סימן תרעג

באר הגולה קמב

ב פס ג מיקרא רוב
שם כיב ד טור בשם
אביו קראיש, וקמב
תרוי שב דבית של
די: וס פונדש
במורה תקנהו
צאווה זעורה
שאין משפטיה פה
קלל ח טור בשם
פעל העטור, וכן קמב פשטיה הלוקט

(מרדכי וכלכו ומהר"ל). ואם אין שמן צדקה מצוה בשמנים שאורן זה ונקי. ונהגין במדינות אלו להדליק
בנרות של (ד) שענה כי אורן צלול כמו שמן. (ה) ונאפלו בליל-שבת שפתוך ימי הנבזה
מטר להדליק בנר-הנבזה השמנים והפתילות שאסור להדליק בהם גרשבת הגה (ו) אם אינו ניתן בנר
רק כדי שיעור מצותו (תשובת הרשב"א סימן קצ), (ז) לפי שאסור להשתמש (ח) בנר (ט) הנבזה (י) בין
בשבת בין בחול. (יא) ונאפלו לבדק (ג) [ג] מעות או למנוחן לאורה (יא) אסור.
(יב) נאפלו תשמיש של קדשה, כגון ללמד לאורה, (יג) אסור. *ויש מי שמתיר בתשמיש של

שערי תשובה

שכבר התחיל בה, דמשים מצוה מן החכמה אין לבנות הראשונה, כמטבע ביומא
וין ו הנה עומר ופירק מנסת העמר כיו, וכלאי בנה פמב בית-צבוק סימן כי
לענו תלצה ששכא הפדול וכבר התחיל בנר תלצה לקטן, ע"ש, וכו"ז דעה
ראונו דיקא לא מקרי התחיל בפעולה אלא פמנה ונסמנה בעלמא נפשה לדבך
הנרות פמכל ועוד כיו, ולכן נראה שצריך למשוך דבר מן הפירות-שענה אף שצריך
הדיקים פמקום ילדוליק בלשון-זה, ונראה מילמא פקק הוציאו לו ר"ש אבר
ראשון משלם כיו, ונראה תרבה וקמב דליד לנבזהם דף פט הואיל והתחיל
במנות גומר, והנהם הואיל והתחיל בפעולה ממש אין לו לדחות זו בשביל
המנות אבל לקום המצוה עצמו מן המבחר כיו, ובכשר לפתחיל כפראג דסיל שלא
צא בניחא בשענה, ואף שנהגין בכפראג, השעם שאין שפונות מצוי להם כיכ
משאיכ פשענו מו אין להספיק כיו, ואין חלוק מן הנגל ועדו עמה בלשון-זה א'
דאיכ מי שבידו אהרונג והביאו לו אחר אפלו בתום והיא סהדר מן קראשין אגף
פמנים אסור לו לנתיב קראשין, דקא פפיק סהדר אהרונג ומני הויל פשהוס והוי פשהאיר המנות יום א' כיו, ועוד, אם כד לקח אהרונג שאינו סהדר כדו'
לכרן ועד שלא ברך הביאו לו סמנתה חנם: לפי שאין כמותו וקבו על קראשין שאינו מהדר? ישמעך הנכה, והדבר צרור בין באהרונג ובין כמנהג ויקל המצוה
שכעולם מרוב על תפסה ותקנהר אף שקא באפוחנה, ובכפרי ח"ב סימן ל עשה קצת סגנונה לבריו וקמב דמן הנכה ונאי סתחלה גולה היא כפראגון לענין תפסה
משנים סידר וכו', ור"ם בקבר שם דמותה שמי שרועה לעשות המצוה מן סמכתו קרשות בידו, וקמב שרצונו חז"א אינם רק לוטר שא"צ לבנות מצוה ראשונה כיו,
ע"ש, וכוה"ש הביא בגמרה, וראיתי להעתיק פרשי הדברים וטעמם ונמוקם, ונראה דאם כבר התחיל הנבזה אע"פ שכבר מוכן לפניו השפונות עם הפחילה וא"צ לעסק
בה מ"מ בין שהתחיל לברך ע"ז גומר, וגם יש בזה ספק אם צריך לברך טעמו במבאר סימן יד, ע"ש, והיה לענון אהרונג כה"ג, וגם נראה דבאהרונג כיום ראשון וזה
שאינו מהדר הוא שולו ולקחו בידו לברך אהרונג כד בא סברו ורועה לפן לו מהדר יותר במנהג צ"מ להתיר, שפיר יש לקמף על פשוטו דאף הפנהי המנהג צ"מ להתיר
מ"מ טעם צריך שיקום המצוה בשולו פמט, ונראה שגם תה"צ מורה בזה, ומ"ש בה"ש בשם תשיבת שער אפרים, עין בברי"ו שמשקלן פנה וקמב: בין דלא ש"ן פה לצרכי
אדלקה רק שיאמרו שאינו מן המהדרין כיו אין לגור, וגם בין שכ"א פנים גרומי פמקום מינד וגם בין דהספר לבריות מידע ורש"י, וכן ניל להקל, ור"ם תרע"ה בכ"ו
בשם פקד"י אפוחנה, עכ"ל. ועין פאלתו ופ"א דמ"מ ראו להדליק לנה אחר בשענה ולקח א' פשמן, ע"ש. ומ"ש בשם השכרי פמקום ששפונות ביקר כיו נראה מנה
שחולק על מ"ש פתקה בשם השעראפנים שאין להדליק מקצת משפונות ומקצה משאר שמנים, ובתשובה שרי"י שם פקד"י מביאם וכו"ז: ופח"ט מי שפסוס בין
העמו"ם ולא יוכל להדליק נרות ידליק בכל לילה אחת ר"ל שאף שיש לו שמן לחי נשים לא ידליק ביום השני כמסדרם וכן בשאר תלילות רק ידליק בכל לילה
אחת, ומ"ש בשעראפרים סימן ל"ט שאין לדנות לגורו המשה כיו מ"מ בין דקאן עקר מצוה רק בנר אחד וגם אין הדבר נכר כיכ בשעת הדלקה כיו, ע"ש, כנ"ל:
[ג] מעות, עב"ש, ועין פברתי בשם מהר"ק"ש הליך לאור נ"ח לראות שלא יקשל שר דלא מתיב להעצים ענין דלא מקרי תשמיש, ועין בשו"ת פני-אריה סימן מו שלא

באר היטב

קצתם משפונות וקצתם משענה או משאר שמנים, כפיין המשותם
פכסימי נשא הוא יאמרו שקצתם אינם מן הסהדרין דני בנר א', ואינם
מן הסהדרין דמהדרין כי יאמרו כי אנשים הדליקים, תשובת
שעראפרים סימן לט, ע"ש. ועין בלשבות-צבוק ח"ב סימן לא שכתב
שכמקום שהשפונות ביקר ושאר השמנים כולל שדליק כלל א' ובכל
תלילות הנרות הנוספות פשפונות וישאר הנרות בשאר השמנים, ע"ש:
(ג) הנבזה, ולא נראה שמהדליקים פה פראשונה שבעה למצות נ"ח, אלא
אפלו אותם שמוסיפין המהדרים בכל לילה אסור להשתמש לאורה,
מקרא הליי בס' גזי-המלך סימן מב: (ג) מעות. שצריך ציון ופה

באר הגולה

* ויש מי שמתיר בתשמיש של קדשה, עין בטי"ו שהאר"י וקמב דאף
לדעה זו הינו דרך ארצי וקמב, אבל למוד דרך קמב עלמא אסור.
ועין פאלתו וכוה יכתמה משה שחולקים עליו וקצתם דלדעה זו אף דרך קמב
מסר וקאשוימו תרצו העסוונים, עין בבר-אפרים ובטאמרמרדכי ובחמ"ד משהו.
לומר, דפלקא וצפוף דניחוש בנה כמו בעלמא בנר של שבת, שמא לא תדלק ופה ויטה הגר להביא השמן לפי הפתילה,
קא משמע לו דקאן אין לחש לנה⁽⁶⁾, דהא אסור להשתמש לאורה, אס"פן לא אכפת לה במה שלא תדלק פנה⁽¹⁰⁾: (ו) אם
אינו ניתן וכו' מצותו, דאם יתן יותר יש תשש שמא יטה אותו בנר-הנבזה להשתמש בו⁽¹¹⁾ אחר השעור של הדלקה, שאז
מטר להנות מטה, כדלעיל בסימן הרעב סעיף ב: (ז) לפי שאסור להשתמש וכו'. הינו אפלו (ה) אותן שמוסיפין
המהדרין בכל לילה⁽¹²⁾, אס"פן אסור להשתמש לאורן: (ח) בנר-הנבזה, כדי (י) שיהא נפר שהוא גר-מצוה לפסוקם הפסוק⁽¹³⁾,
(י) ועוד, פיון שעל-ידו נס שנעשה פמנורה תקונה, צשאורה פמנורה שאין משתמשין בה כלל⁽¹⁴⁾: (ט) בין בשבת, הינו, דאפלו
לאכל אצלן דהוא סעודת מצוה, אס"פן אסור: (י) ונאפלו לבדק וכו'. שהוא תשמיש צראי, אס"פן אסור, ועין פמנ"ד אפרים
וט"ז (ח) שהספימו, דאפלו למנותן פרחוק שאין ידיו סמוכות לגר אס"פן אסור: (יא) אסור, כדי (ט) שלא יהא מצות פדויות
עליו⁽¹⁵⁾. ונראה בזה שהוא על-פל-פנים תשמיש צראי⁽¹⁶⁾, (י) אבל כל שאינו משמש כלום רשאי לישב בבייתו בשענה (י"א) שפונות-הנבזה
דולקת⁽¹⁷⁾: (י"ב) אפלו תשמיש של קדשה⁽¹⁸⁾ וכו'. מדברי ה"ט מוכה דלדעה ראשונה אסור אפלו בלמוד דרך ארצי, דאלו
בדרך קמב אפלו לדעה שנהא אסור, ועין פבאר הגולה מה שכתבנו בזה: (י"ג) אסור, (י"ד) וכן בנרות בית-הכנסת⁽¹⁹⁾ אין

משנה ברורה

תשמיש, אס"פן תשמיש שמא יטה, אם נמצא עקבו בלשמן,
מאוס היא (ג) ונאסור לנר-הנבזה⁽⁸⁾: (ד) שענה, ומכל מקום
מצוה בשל שמן (ד) טפי מנרות של שענה⁽⁷⁾, דעל-ידי הלשמן
נעשה הפסוק: (ה) ונאפלו בליל-שבת שפתוך וכו', רוצה
לומר, דפלקא וצפוף דניחוש בנה כמו בעלמא בנר של שבת, שמא לא תדלק ופה ויטה הגר להביא השמן לפי הפתילה,
קא משמע לו דקאן אין לחש לנה⁽⁶⁾, דהא אסור להשתמש לאורה, אס"פן לא אכפת לה במה שלא תדלק פנה⁽¹⁰⁾: (ו) אם
אינו ניתן וכו' מצותו, דאם יתן יותר יש תשש שמא יטה אותו בנר-הנבזה להשתמש בו⁽¹¹⁾ אחר השעור של הדלקה, שאז
מטר להנות מטה, כדלעיל בסימן הרעב סעיף ב: (ז) לפי שאסור להשתמש וכו'. הינו אפלו (ה) אותן שמוסיפין
המהדרין בכל לילה⁽¹²⁾, אס"פן אסור להשתמש לאורן: (ח) בנר-הנבזה, כדי (י) שיהא נפר שהוא גר-מצוה לפסוקם הפסוק⁽¹³⁾,
(י) ועוד, פיון שעל-ידו נס שנעשה פמנורה תקונה, צשאורה פמנורה שאין משתמשין בה כלל⁽¹⁴⁾: (ט) בין בשבת, הינו, דאפלו
לאכל אצלן דהוא סעודת מצוה, אס"פן אסור: (י) ונאפלו לבדק וכו'. שהוא תשמיש צראי, אס"פן אסור, ועין פמנ"ד אפרים
וט"ז (ח) שהספימו, דאפלו למנותן פרחוק שאין ידיו סמוכות לגר אס"פן אסור: (יא) אסור, כדי (ט) שלא יהא מצות פדויות
עליו⁽¹⁵⁾. ונראה בזה שהוא על-פל-פנים תשמיש צראי⁽¹⁶⁾, (י) אבל כל שאינו משמש כלום רשאי לישב בבייתו בשענה (י"א) שפונות-הנבזה
דולקת⁽¹⁷⁾: (י"ב) אפלו תשמיש של קדשה⁽¹⁸⁾ וכו'. מדברי ה"ט מוכה דלדעה ראשונה אסור אפלו בלמוד דרך ארצי, דאלו
בדרך קמב אפלו לדעה שנהא אסור, ועין פבאר הגולה מה שכתבנו בזה: (י"ג) אסור, (י"ד) וכן בנרות בית-הכנסת⁽¹⁹⁾ אין

שער הציון

(א) אשלאברהם: (ב) תשובת מהרי"י ברוך סימן לט, והנה דעת מהר"ל מפראג כספור גר-מצוה שלא להדליק קלל בנר שענה וחלב אלא דוקא בשמן מפני
שהנס נעשה בשמן, אבל אין נוהגין בזה. מחצית-השקל: (ג) אחרונים: (ד) בשי"י: (ה) ר"ן: (ו) וכן פסק האג"ה בזה: (ז) גמרא: (ח) שער-תשובה:
(י"א) הינו אפלו לא הדליק תשמיש אפלו כמו שנהג, וביותר מזה פתח הפרי תשש והוכא בשערי-תשובה, דלילה לאור בנר-הנבזה לראות שלא יקשל שרי, ולא
מתיב להעצים ענין, ולא מקרי תשמיש: (י"ב) פרי-מגדים בסימן תרעה סעיף-קטן ב בשאל-אברהם:
(א) עיין בזה לעיל בסימן קנד במשנה-ברורה סעיף-קטן ג.

הלכות תנבה סימן תרעג

ביאורים ומוספים

[משניב ס"ק ג]

אם נמצא עקב בלשמן, קאוס הוא נאסור לנר תנבה⁶.

ולענין הדלקת נר של בית הכנסת בשמן שנמצא בו עכבר, כתב לעיל (סי' קנד ס"ק מט) שאפילו אם יש בשמן שישים כנגד העכבר שהוא מותר באכילה, מימי יש אומרים שאסור להדליק בו, כיון שהוא מאוס ומשוב "הקריבהו נא לפחתך", ויש מקילים. וכתב הפמ"ג (שם משב"ז ס"ק י), שיתכן שניר בית הכנסת אסור להדליק משמן מאוס אף אם הוא מאוס רק לאחרים, אבל נר חנוכה ונר שבת או נר יארצייט שאדם מדליק בביתו, אינו אסור אלא אם כן הוא מאוס לו, אבל אם הוא אינו מאוס לו אלא רק לאחרים, מותר, וכן משמע במשניב לעיל (שם ס"ק ג, וראה שו"ב הלכות באן סי' ג), [נראה בספר הלכות חג בחג חנוכה פ"ה הע' 23].

וכל דבר שאסור משום "הקריבהו נא לפחתך", כתב הש"י חמד (ח"ט מערכת חנוכה אות ד ד"ה ושם) בשם שו"ת כתב סופר (א"ח סי' פח) שאין יוצאים בו ידי חובה אפילו בדיעבד [נראה במשניב לעיל (סי' רעב ס"ק א) ובביה"ל שם (סי'א ד"ה אין מקדש)].

ושמן שהיה מונח מתחת למיטה שישן עליה ארם, ששורה עליו רוח רעה, דעת הגרי"ש אלישיב (נר חנוכה פ"ו ס"ח) שמותר להדליק בו נר חנוכה, וכן דעת הגרי"ג קרליץ (פסקי הלכות חנוכה מהגרי"א דינר פ"ט אות ג).

מאידך, הכף החיים (ס"ק יא) כתב בשם הבן איש חי (שנה א פ' וישב את יב) שכיון ששורה עליו רוח רעה והוא מאוס לאכילה, הריהו מאוס למצוה משום "הקריבהו נא לפחתך" [נראה בכף החיים (י"ד סי' קטו ס"ק מד) שהביא בשם הבן איש חי שמאכל שהיה תחת המיטה נאסר באכילה, והביא דעת הרבה אחרונים שאינו נאסר באכילה, אלא שאסור לעשות כן לכתחילה ליתנו תחת המיטה, וראה בפתחי תשובה שם (ס"ק ח) שדעת הגרי"א לאסור באכילה]. ודעת הגרי"ח קניבסקי (תורת המועדים ס"ק י אות ו) שיש להחמיר ולא להשתמש בשמן זה לנר חנוכה, משום שאין ראוי להשתמש לנר חנוכה בשמן ששורה עליו רוח רעה. אכן, אם השמן הוא מר ואינו ראוי לאכילה, כתב הכף החיים (שם) בשם הבן איש חי (שם) שמותר להדליק בו, משום שכל דבר שאינו ראוי לאכילה לא שורה עליו רוח רעה.

ושמן שהיה מגולה, כתב הגרי"ח קניבסקי (מצות נר איש וביתו סי' ז אות יא) שמותר להדליק בו נר חנוכה [כמבואר במשנה (תרומות פ"ח מ"ד) ששמן אין בו משום גילוי, וראה בטור (י"ד סי' קטו) ובב"י (סי'א ד"ה ואלו המשקין)].

[משניב ס"ק ד]

ומכל מקום מצוה בשל שמן טפי מנרות של שצנה⁷, דעל-ידי השקן נעשה הטעם⁸.

ז' ומי שיש לו נר שעה בתחילת זמן ההדלקה, ועתיד להיות לו שמן זית בתוך חצי שעה, הסתפק הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה חנוכה פט"ו סי'ה) האם יש לו להמתין משום שהידור מצוה עדיף מזוויות למצוה, או שמא לא ימתין, כיון שיש לחוש שגם בזמנינו זמן ההדלקה אינו אלא באותה חצי שעה שמהשקיעה בלבד, ואם ימתין הריהו מפסיד חלק מן המצוה.

ואם הכין כבר את נרות השעוה כדי להדליקם, ובתוך כך הובא לו שמן זית, ראה מה שכתבו הבאר היטב (ס"ק א) והשערי תשובה (ס"ק א).

ומי שמדליק בשמן ומשתמש בתחילה המצופה בשעוה המצויה בזמנינו, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה שם ס"ד ודבר הלכה אות ה) שאף שהדלקה עושה מצוה ובשעת ההדלקה אינו

מדליק בשמן אלא בשעוה, מימי רינו כמדליק בשמן כיון שהשעוה נמסה מיד, ועוד שהפתילה השעוה נחשבות כדבר אחד, והריהו נחשב כמדליק את הפתילה עם השמן, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קנז). דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שג אות א) שנחשב שמדליק בשמן אף שהדלקה עושה מצוה, כיון שהדלקתו מתייחסת לכל זמן ההדלקה. ומי שרצה להחמיר על עצמו, ידליק את הפתילה עד שתיוגמר השעוה, וכתב, ויחזור וידליק לשם מצות חנוכה. מאידך, דעת הגר"צ אבא שאול (נר לציון פ"ה סי' ג) שהרצה לקיים מצות הדלקה בשמן זית ולא בשעוה, יש לו להסיר את השעוה מן הפתילה קודם ההדלקה [אכן בשו"ת אור לציון (ח"ד פני"ד תשובה ח) כתב שאין צריך להסיר].

8) ולהדליק נר חנוכה בשמן זית מוקשה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קמג) שאף שהוא פסול להדלקה בבית המקדש כיון שאינו משקה ואין לו שם שמן [ואם נקרא לאחר ששמוהו בכלי שרת מסתפק שם אם הוא כשר להדלקה בבית המקדש]. מימי אין בידינו להחיות מהדלקת נר חנוכה בהידור, כיון שהוא נמש בשעת ההדלקה על ידי האש, ואין דולק אלא שמן זית נוזלי שאורו נר וצולל יותר משאר שמנים, ואין צריך דמיון מושלם בין שמן המטרה של בית המקדש לשמן של נר חנוכה. ומה ששמים בשמן חומר הקרשה, דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פלי"ד אות טו) שאם חומר ההקרשה הוא פחות משישים מהשמן, הרי הוא בטל ויש לזה שם של שמן זית נר.

מאידך, דעת הגרי"ג קרליץ (פסקי הלכות חנוכה מהגרי"א דינר פ"ט אות א) שצריך שיהיה השמן דומה לגמרי לשמן של הדלקת המטרה בבית המקדש, ואם אינו דומה, אין בו גם הידור להדלקת נר חנוכה, אלא שהסתפק שם האם אכן שמן מוקשה פסול להדלקת המטרה בבית המקדש.

ומטעם זה שצריך שהשמן יהיה דומה לשמן שהיה בבית המקדש שבו נעשה הנס, דעת הגרי"ש אלישיב (פניני חנוכה פ"ו עמ' קלח-קמ) שיש להדר ולהדליק בשמן זית הראוי לאכילה ועשוי בכבישה קרה [שלא בישלדות], שהרי השמן שהדליקו את המטרה בבית המקדש היה ראוי לאכילה, ולא היה מבושל כמבואר בגמ' במנחות (פ"ו א). והוא הדין שמן שנפל לתוכו לבלוך מהפתילה השרופה [או שמן שיש בו שאריות לבלוך מהיום הקודם]. דעתו (שם עמ' קמא-קמב, אשרי האיש שם אות טו) שאינו מהודר לנר חנוכה, שהרי אינו נר והוא פסול להדלקה בבית המקדש, ואם יש לו שמן מבושל ושמן שאינו ראוי לאכילה, דעתו (פניני חנוכה שם עמ' קמ) ששמן מבושל קודם בהידור לשמן שאינו ראוי לאכילה.

ולכן בהידור של סוגי השמנים המצויים כיום בשוק, לדעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש שם אות יג) יש לסווגם כך: א, שמן כתיית [שאינו מבושל]. ב, שמן זית נר [היינו שמן מוקק]. ג, שמן הנעשה בעיקר מגפת זית וראוי למאכל, ד, שמן הנעשה בעיקר מגפת זית ואינו ראוי למאכל.

מאידך, דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שיט, פסקי הלכות חנוכה מהגרי"א דינר שם אות ב) ששמן זית שאינו מיועד לאכילה אלא למאור, כשר לכתחילה להדליק בו נר חנוכה.

ומי שיש לו שמן זית בצמצום, כתב הא"א (בוטשאטש מהדר"ת) שייכול לערב בו שמן פשתן וברו ולבטלו ברוב שמן זית, ועל ידי כך יהיה כולו שמן זית. מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (פניני חנוכה פ"ו עמ' קמד) שהביטול ברוב אינו נותן למועט את המעלה של הרוב כמבואר בשו"ת עונג יו"ט (סי' ד, וראה בפניני חנוכה שם הע' קנח דעת הרבה אחרונים שלא כהעונג יו"ט), ועל ידי ביטול

המשך במילואים עמוד 110

מילואים הלכות הנפה סימן תרעב המשך מעמוד קודם

(קובץ מבית לוי שם) שאסור לו לאכול קודם שידליק. ומי שמינה שליח שידליק בשבילו נר הנוכה, דעת הגרי"ח קניבסקי (תורת המועדים שם) שכן שהשליח חייב להדליק בשביל חבירו מדין ערבות, אסור לו לאכול קודם שידליק, ולמשלח מותר לאכול בין שמטר הדובו לשליח. ולענין העמדת שומר שזכיר לו לקיים את המצוה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תפט ס"ק כג-כד).

[שעה"צ ס"ק יח]

ואם נצי שעה קדם בלאו הכי אסור משום קריאת שמע (סי' 82) אמנם לענין לימוד קודם קריאת שמע של ערבית, כתב לעיל (סי' רלה ס"ק יח) שלכל הדעות מותר ללמוד סמוך לזמן קריאת שמע של ערבית, ולא נאסר ללמוד אלא משהגיע הזמן והוא מתפלל יחזיר בביתו, אולם לענין בדיקת חמץ, כתב לעיל (סי' תלא ס"ק ז) שיש אסורים יש מתירים (שונה הלכות סי' נוראה בספר נר הנוכה פ"ב הע' נ מה שכתב ליישב בשם הבי"ח לעיל שם). ולענין איסור אכילה חצי שעה קודם ספירת העומר שוממה בצאת הכוכבים, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תפט ס"ק כג).

[ביה"ל ד"ה מה השיעור]

ומי שאין לו שמן פשיטת סוף ידליק בלא בנךה⁸³ וכו', ונדלעיל בסימן קד בנפשה ברה"ה ספיקה⁸⁴ מה⁸⁴.
83) אכן, מי שמדליק לאחר צאת הכוכבים קודם שתכלה רגל מן השוק, משמע במשני' (סי' ה) שאף שאינו צריך ליתן שמן בנר כשיעור חצי שעה אלא עד הזמן שתכלה רגל מן השוק, מי"מ מדליק בברכה [הגרי"ח קופשיץ], וראה בספר שלמי תורה הנוכה סי' ד אות ג ובספר הלכות חג בחג בסופו קונטרס נר ישראל סי' ד.
84) שכל דבר מצוה אין עושים מדבר שהשתמשו בו לעבודת כוכבים, משום שהוא מאוס למצוה, ואפילו אם ביטלו הנכרי כגון שכיבה את הנרות, שאז הוא מותר להדו"ט, אבל דבר שנעשה לצורך עבודת כוכבים ולא השתמשו בו עדיין לעבודת כוכבים, כתב שם (סי' מר) שהוא מותר אף לדבר מצוה. ולענין אם עשה מצוה בדבר שהשתמשו בו לעבודת כוכבים, האם יצא בדעבד, ראה בשו"ע לעיל (סי' תקפו סי' ג) ובמשני' שם (סי' יד-יח). ולענין נרות שבת, כתב לעיל (סי' רסג ס"ק ה) שאם אין לו נר אחר מותר להדליק בנר של עבודה זרה, אבל לא יברך עליו.

הלכות הנפה סימן תרעב המשך מעמוד קודם

[משני' ס"ק ו]

שקא נשה אותו גר-תנקה להשתמש בו¹¹.

11) ואף שהוא בהכרח מדליק נר שבת משמנים הכשרים, וכתב הרמ"א לעיל (סי' רסד סי' א) שבאופן זה מותר להשתמש גם לאור נרות ההולקום משמנים פסולים ואין חשש שמא יטה [נראה במשני' שם (סי' ה) פרטי דינים בזה]. ביאר האיר (סי' ה) שמי"מ לכתחילה אסור לעשות כן, וכן כתב המשני' לעיל (שם סי' ח), וראה ביה"ל שם (סי' יד) יש להקל.

[משני' ס"ק ז]

הינו אפלו אוקן שמוסיפין המהדרין בכל לילה¹².

12) ונר הנוכה שהדליקו קטן שהגיע לחינוך, כתב בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' נח אות מב) שודאי נחשב לנר מצוה ואסור ליהנות מאורו.

(סי' רלב סי' ג) ובמשני' שם (סי' לז-לה) לענין האיסור לאכול סמוך לזמן מנחה, שרוקא אכילת פת יותר מכביצה אסור, והוא הדין שתנית משקה המשכר יותר מכביצה, אבל אכילת פירות ושתיית שאר משקין מותר אפילו הרבה, והוא הדין אכילת תבשיל העשוי מחמשת המינים מותר יותר מכביצה אם אינו קובע סעודה עליו, ואפילו כשהגיע זמן מנחה, ועל פי מה שנתבאר שלא אסר המשני' אלא אכילת קבע, ביאר הגרש"ז אויערבך (מבקשי תורה ח"ד עמ' טו אות יא) מדוע הנהגים להכדיל במצאי שבת קודם הדלקת נרות הנוכה, מותר להם לשנות את הכוס של הברכה, כיון שאין זה קבע ובפרט שזה יין של מצוה, וגם משום שמיד אחר כך הם מדליקים את הנרות אין בזה חשש כלל.

אכן, לענין אכילה קודם נטילת לולב או קריאת המגילה, כתב לעיל (סי' תרנב ס"ק ז) ולקמן (סי' תרנב ס"ק יד) שלא הותרה טעימת פת כביצה אלא לצורך גדול. ולענין אכילת הרבה פירות קודם בדיקת חמץ, כתב לעיל (סי' תלא ס"ק ו) ובביה"ל שם (סי' יב ד"ה ולא) שמשגיגע זמן הבדיקה אסור לאכול הרבה פירות, כיון שלכתחילה זמן הבדיקה הוא בתחילת הלילה, ואסור לשהות מלקיים את הבדיקה אפילו בלא אכילה [נראה בשעה"צ כאן (סי' טו)].

31) ודברים האסורים סמוך לזמן תפילת מנחה, מבואר בשו"ע לעיל (סי' רלב סי' ב) ובמשני' (סי' רלה ס"ק יז) שהם תספורת ומחזק וכן בורסקי ודין [נראה שם במשני' (סי' ד-ה) ומה שכתבנו שם פרטי דינים בזה], והוא הדין שאסור לישן אפילו מעט סמוך לזמן תפילה, אבל מלאכת תפילה או כתיבה ושאר דברים שאדם רגיל להפסיק באמצע עשייתם, כתב בביה"ל שם (ד"ה לבורסקי) שבמקום הצורך יש להקל לעשותם סמוך לזמן תפילת מנחה, וכשיגיע זמן תפילה מפסיק.

ואשה הסומכת על הדלקת בעלה, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה הנוכה פט"ז ג) שאסור לה לאכול סמוך להדלקה אפילו שאינה מדליקה בעצמה, וכן דעת הגרי"ח קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שיח) שכן שהיא נמצאת במקום ההדלקה אסור לה לאכול קודם ההדלקה.

מאידך, דעת הגרי"ח אלישיב (פסקי שמועות חנוכה עמ' צח) שכן שאינה מדליקה בעצמה אלא סומכת על הדלקת בעלה, מותר לה לאכול קודם ההדלקה, וכן דעת הגרי"ח וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ז עמ' כב) והגרי"ח קניבסקי (תורת המועדים סי' ט), ומי שבזמן ההדלקה אינו יכול להדליק כגון שהוא באמצע נסיעה וכדו', דעת הגרי"ח וואזנר

ברוב אינו נחשב לשמן זית [נראה בקובץ תשוכות ח"ג סי' טז ו-קד ד"ה והנה].

[משני' ס"ק ה]

דקאן אין לחש לנה וכו', אם-כן לא אקפת לה כמה שלא תדליק¹⁰.

9) ומטעם זה, כתב השו"ע לעיל (סי' רע סי' ב) ובמשני' שם (סי' ה) שיש נהגים שלא לומר פרק 'במה מדליקין בשבת של חנוכה, כיון שמוכרים שם שמנים הפסולים לנר שבת שהם כשרים לנר חנוכה, אכן, כתב הרמ"א (שם) שאין נהגים כן.

10) ואין לחוש שמא תכבה ויבא להדליקה, ובטעם הדבר כתב הטור, שהרי 'בבתה אין וקק לה' [נראה בטי"ז (סי' ט) ובביאור הגרי"א (סי' יב)].

